

BOEKBESPREKINGEN

H. J. Schmidt: *Zahnkariesprophylaxe durch Fluoride*. 300 pag., 26 afb., 2e herziene druk. Dr. Alfred Hüthig Verlag, Heidelberg 1967. Prijs 39 DM.

In dit bijna 300 pagina's tellende boek worden praktisch alle aspecten van het fluoride voor zover zij in direct of indirect verband staan met tandcariës besproken of genoemd. Het boek is verdeeld in een wetenschappelijk deel en een praktisch deel.

Het eerste deel begint met de bespreking van de verbreiding van het fluoride in bodem, water en lucht. Het tweede en derde hoofdstuk geven naast een groot aantal fluorideconcentraties van planten en van dierlijke weefsels, een bespreking van de invloed van fluoride in hoge en lage doseringen. Het meest uitgebreide hoofdstuk betreft natuurlijk de mens. Ter sprake komen achtereenvolgens: de fluorideopneming en -uitscheiding, het verband tot andere elementen, de mogelijke invloed op de interne secretie, de enzymremmende werking van fluoride, toxiciteit en fluorose, fluoriden en tandcariës, bezwaren tegen het gebruik van fluoriden en tenslotte de invloed van fluoride op een groot aantal ziekten.

In het praktische deel vinden de waterfluoridering, fluoridetabletten, de zout- en de melkfluoridering een uitvoerige bespreking. Ook de methoden die in de eerste plaats een direct lokaal effect op de tand beogen (lokale applicatie, tandpasta, etc.) komen ter tafel.

Naast de ruim 800 literatuurplaatsen, is ook in dit boek te vinden hoe in de verschillende landen over het gebruik van fluoriden wordt gedacht en zelfs wie de leden van de verschillende nationale fluorcommissies zijn.

Waarschijnlijk heeft niemand in de wereld een literatuurverzameling betreffende fluoriden zoals Dr. Schmidt (meer dan 23.000 publikaties). Dit blijkt uit het boek zonneklaar: een enorme hoeveelheid gegevens wordt gepresenteerd. Zeer veel wetenswaardigs is er in te vinden.

De behandeling van een vrijwel onbepert terrein in een literatuur-overzicht, heeft natuurlijk ook zijn duidelijke nadelen: veel wordt zo kort en soms zó in telegramstijl, besproken dat het nauwelijks meer inhoud heeft. Ook de Duitse taal heeft hier duidelijk onder geleden.

Het aantal drukfouten in dit boek lijkt onnodig groot; zo treft men bijvoorbeeld in een passage over Nederland de volgende tekst aan „Gezondheidsrood san de Minister von Sociale Zaken en Volksgezondheit”. Het is jammer dat dit boek – waar een enorme arbeid aan moet vooraf zijn gegaan – niet zorgvuldiger en vooral kritischer is geschreven.

O. Backer Dirks

J. Schuler: „*Krakende kaken*”. *Psychiatrische beschouwingen over het syndroom van het pijnlijke, slecht functionerende kaakgewricht*. Academisch proefschrift R.U. Groningen. 256 pag. Drukkerij Van Denderen, Groningen 1966.

Dat psychiatrie en tandheelkunde in nauwere relatie tot elkaar staan dan veelal wordt aangenomen, is een uitspraak die zeker niet algemeen wordt aanvaard. Toch begint in beide takken der wetenschap dit standpunt veld te winnen alhoewel dit in het geschreven woord, althans in Nederland, slechts sporadisch tot uiting is gekomen.

Het verheugt ondergetekenden dan ook het boek „*Krakende kaken*” – psychiatrische beschouwingen over het syndroom van het pijnlijke, slecht functionerende kaakgewricht – te kunnen aankondigen. In dit proefschrift, dat reeds bij eerste kennismaking een zeer verzorgde indruk maakt, komen beide aan hun trek, hoewel – de schrijver is uiteraard psychiater – de nadruk wel heel sterk op de psychiatrische kant is gelegd.

Na een kort overzicht te hebben gegeven van de klinische symptomen, wordt in het 2de en 3de hoofdstuk literatuur van beide terreinen besproken; vervolgens wordt op de psychologische betekenis van mond- en kauwstelsel gewezen.

Het volgende hoofdstuk (5), is gewijd aan enige algemene psychodynamische, psychogenetische en psychopathologische overwegingen. Vervolgens komt de auteur tot de eigenlijke vraagstelling. Na geconstateerd te hebben dat de in de schaarse psychiatrische literatuur beschreven lijdens van het syndroom van Costen veelal tot op zekere hoogte psychisch zijn gestoord, schrijft hij: „Onze vraagstelling is nu of dit ook betekent, dat iedere lijder aan een syndroom van Costen in psychiatrisch opzicht afwijkend is”.

Schrijver maakte naast het algemeen bekende klinische onderzoek gebruik van de z.g. enquêteringsmethode, terwijl in dertien gevallen gedetailleerde, psychiatrische ziektegeschiedenissen werden opgenomen. Deze gegevens leidden tot een aantal hypothesen die werden getoetst door 41 vrouwelijke en 22 mannelijke lijdens aan het syndroom, te vergelijken met een op dezelfde wijze samengestelde controlegroep.

Tenslotte komt Schuler, wiens proefschrift gezien moet worden als een vervolg en een aanvulling op dat van Boering, tot de volgende conclusies:

1. In psychiatrisch opzicht zijn de lijdens aan het syndroom van Costen niet meer afwijkend dan andere patiënten van dezelfde polikliniek.
2. Psychiatrische stoornissen kunnen het syndroom ongunstig beïnvloeden, het omgekeerde is eveneens het geval.
3. Hoewel men niet kan spreken van een specifiek ziekelijk afwijkende persoonlijkheid, vindt men bij lijdens aan het syndroom bepaalde structurele persoonlijkheidskenmerken, die echter binnen de psychische normaliteit liggen.
4. De symptomatologie van het syndroom brengt meer de psychische ge-

spannenheid van de eventueel in neurotisch opzicht afwijkende patiënt tot uiting, dan dat zij specifieke symbolische waarde heeft.

Overigens acht de schrijver de benaming arthrosis deformans niet gelukkig. De patiënten hebben overwegend een bepaald spiergedrag en zij bezitten bepaalde nog binnen de psychische normaliteit liggende persoonlijkheidskenmerken: een overwegend hoog aspiratievermogen, als oraal aan te duiden tendensen en karaktertrekken.

Natuurlijk geeft deze, aan iedere belangstellende aanbevolen, verhandeling aanleiding tot een aantal vragen. Hier mogen er enige volgen.

Zo doet de vraag zich voor of het hoofdstuk „Enkele beschouwingen over de psychologische betekenis van mond- en kauwstelsel”, niet meer betrekking heeft op de tandheelkunde in het algemeen, dan op het pijn-dysfunctiesyndroom als zodanig. Verschillende voorbeelden lijken minder gelukkig gekozen.

Bij hoofdstuk 5 krijgt men de indruk dat de schrijver op twee benen hinkt. De conceptie van dit hoofdstuk wordt daardoor enigszins onevenwichtig.

Wat de controlegroep betreft, deze bestond uit personen die op de dag van het onderzoek een afspraak hadden voor een operatieve kaakchirurgische ingreep. Hier komt de vraag naar voren of deze patiënten niet onder een zekere psychische spanning werden onderzocht, met het vooruitzicht straks „onder het mes” te moeten.

Bij een aantal patiënten werd een EEG.-onderzoek verricht; zou EMG.-onderzoek niet eerder op zijn plaats zijn geweest? Vervolgens: de titels der ziektegeschiedenissen werken nodeloos suggestief. Is de schrijver hier en daar niet wat te perfectionistisch te werk gegaan? Daardoor zijn bepaalde stukken minder gemakkelijk leesbaar geworden.

Tenslotte zij hier nog opgemerkt dat de tweede conclusie in zijn algemeenheid voor zoveel syndromen geldend is, dat zij in dit verband nauwelijks specifiek te noemen is.

Deze kritische opmerkingen doen evenwel weinig af aan de waardering die de schrijvers voor deze dissertatie hebben. Er is zeer veel werk verricht op een terrein dat vrijwel onontgonnen is. Daarbij is de weg geopend tot nauwere samenwerking tussen psychiatrie en tandheelkunde, welke zeker in universitair verband op den duur zijn vruchten zal afwerpen.

A. A. D. Derksen,
S. J. Nijdam

L'orthodontie Française. Volume 37—1966. 714 pag. Édition de la Société Française d'Orthopédie Dento-Faciale. Julien Prélat, Paris.

Het 39e congres van de *Société Française d'Orthopédie Dento-Faciale*, dat te Rome werd gehouden en waarvan deze uitgave een compleet verslag bevat, behandelde het door G. Maj e.a. onder de titel „Étude psychologique de l'enfant pendant le traitement orthodontique” uitgebrachte rapport. De studie is gebaseerd op een grote hoeveelheid beschrijvend en illustratief casuïstisch materiaal en leidt tot interessante conclusies.

Onze zuiderbuur C. Gysel, van wiens hand ook in dit tijdschrift menige historische verhandeling is verschenen, belicht de verdiensten voor de orthodontie van de zestiende eeuwse anatoom Bartholomeo Eustachio.

Een vurig pleidooi voor de klassificatie volgens Angle houdt R. X. O'Meyer. Zijn uiteenzetting vormt de basis voor een diepgaand debat over klassificatie, nomenclatuur en diagnostiek.

M. Bachmann, G. Malherbe en E. Fernex hebben de longfunctie onderzocht bij kinderen zonder en kinderen met dento-maxillaire dysmorfosen. Gegevens van fysisch-, röntgen- en spirografisch onderzoek worden volgens Engström verwerkt. Er blijkt een causale relatie te bestaan tussen endognathie en ademhalingsinsufficiëntie.

Uit het stomatologisch instituut van de universiteit van Milaan (O. Hoffer, e.a.) komt het verslag van een histologisch onderzoek naar de weefselveranderingen bij kunstmatige verplaatsing van elementen in verticale richting. Van de conclusies zij hier slechts vermeld, dat bij de verticale migratie bij de volwassene slechts een appositie van cementweefsel plaats vindt, terwijl de andere parodontale weefsels niet aan het proces deelnemen (extrusie). Dit laatste geschiedt wel in geval van activering in verticale richting bij het groeiende individu (egressie).

G. Ginestet en L. Merville berichten over de chirurgische therapie van de mandibulaire laterognathie.

Uit vergelijkende studie van de morfologische verhoudingen van de aangezichtschedel bij horende en doofstomme kinderen blijkt, dat vele waarden bij de doofstomme kinderen significant lager zijn. Het door D. Lebrun en E. Fernex onderzochte materiaal is onvoldoende omvangrijk om conclusies over verschillen bij kinderen met een erfelijke en een verworven doofstomheid te kunnen trekken.

Van de voordrachten van de te Parijs belegde najaarsbijeenkomst kan in het kader van deze bespreking slechts melding worden gemaakt van het breed opgezette rapport van R. Bamberger over de indicaties tot en de techniek van de extra-buccale krachten bij sagittale verplaatsingen. Uit de

discussie blijkt hoezeer ook in de Latijns-Romaanse landen de meningen over de betekenis van deze behandelwijze uiteen lopen.

Zeer vele voordrachten moeten hier onvermeld blijven. Voor de in de orthodontie geïnteresseerde lezer biedt ook deze uitgave van l'Orthodontie Française weer vele pagina's interessante informatie.

J. Weil

Focion Febres-Cordero: *Origenes de la Odontologia*. Estudio de incorporación como Individuo de Número de la Sociedad Venezolana de Historia de la Medicina. 131 pag. Caracas 1966.

Aan de hand van een beknopte cultuurhistorische verhandeling, bespreekt de auteur de primitieve vormen van hulpverlening aan de lijdende mens in de oude beschavingsgebieden in Mesopotamië en Egypte, waarbij de tandheelkundige aspecten niet onbesproken blijven.

Uit zieners en bezweerders, tovenaars en priesters, die met occulte middelen de goden en demonen trachtten te beïnvloeden, ontstond hier de nieuwe klasse der geneesheren.

De schrijver schildert deze ontwikkeling voor beide landen afzonderlijk. Mocht de Spaanse taal een onoverkomelijke hinderpaal vormen, dan zijn de Engelse samenvattingen een uitstekend middel ter oriëntatie over dit bijzonder fraai geïllustreerde werkje.

L. J. A. van Schijndel